אגרת הרמב"ן לבנו — אגרת הרמב"ן לבנו

אלו הם הגדרים שאני שלמה בן הקדוש ר' יצחק בן צדוק זצו"ל גודר על עצמי. כל זמן שאהיה בריא ובלא אונס שלא אוכל בכל יום עד שאלמוד דף אחת מתלמוד או מאחד מחבוריו כל זמן שאהיה זכור. ואם אעבור על זה מדעת שלא אשתה יין אותו היום או שאפרע חצי זהוב לצדקה. ושאקרא בכל שבוע הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. ואם אעבור על זה מדעת מלהשלים הפרשה כאמור למעלה שאפרע שני זהובים לצדקה. ושאעשה שלש סעודות בכל שבת בפת או בפירות ואם אעבור מדעת שאפרע חצי זהוב לצדקה. ועוד כדי להכניע יצרי שלא ליהנות בזה העולם אלא כדי צורך קיום גופי שלא אוכל בסעודה אחת בשר כאחת ולא יותר משני תבשילים. ולא אשתה יין יותר משני כוסות בסעודה אחת חוץ מכוס הברכה לבד שבתות וימים טובים וחנוכה וראשי חדשים וסעודת מצוה. ועוד שלא אעשה סעודת קבע בערב שבת. ולא בערב יום טוב שיהיה בחול. ושלא אוכל באותה סעודה יותר ממאכל אחד וכל זה כדי שאכנס לשבת או ליום טוב תאב לאכילה וזה הענין כל זמן שאהיה נזכר ואם אעבור על זה מדעת שאתענה ליום אחר או שאפרע לצדקה ב' זהובים. וגם שלא אוכל הדגה קרוי בלשון לעז ברבוטה ובלשון ערבי שולי כל זמן שאהיה נזכר. ובאלו הימים הנזכרים שלא אוכל יותר מג' תבשילין ולא אשתה יותר משלשה כוסות של יין חוץ מכוס של ברכה זולתי אם יהיה כוס של מצוה. וזה על התנאים הכתובים לעיל. ושלא אשבע בשם לא אזכור שם שמי' לבטלה. ולא אקלל לשום אדם בשם. ואם ח"ו אעבור על דבר זה שלא אשתה יין באותו יום אלא כוס אחד חוץ מכוס של ברכה אם אזכור לזה. ואם יהיה לאחר אכילה שיהיה זה הקיום ליום אחר וזה אם לא אשכח. ואם אזכור ואעבור על זה שאפרע חצי זהוב לצדקה. ושאקום בכל לילה ולילה לשבח לבורא ולהתחנן ולהודות לפניו בלילות שהן ראויין להודות ובלילות האחרות לומר שירות ותושבחות ובכל לילה שאהיה בביתי ואהיה בריא בלא שום אונס ולא למה שנזכר למעלה שלא אשתה אותו יום יין אלא כוס אחד חוץ מכוס של ברכה אם לא יהיה מהימים הנזכרים למעלה ועוד להפריש מהוצאתי מכל הדברים הנזכרים למטה. ואלו הן מכל מלבוש שאעשה לאנשי ביתי ובני מכל שיהיה מהסכום עשרה זהובי' ולמעלה שאתן פשוט לכל עשרה זהובים. ואם אקנה בהמה או עבד או שפחה או קרקע שאפרע מזה הסכום ואם אקנה בגדים לסחורה שאתן שנים פשוטים לכל בגד שקורין פאסה. וכל פעם שאהיה מחוייב לברך הגומל שאתן זהוב חוץ מהליכת הדרך שלא אתחייב ליתן זה הזהוב אלא היום שאגיע לביתי בלבד ושאר הימים שני פשוטין ביום. ומכל עוף ועוף שיקנו לי או אקנה שיהיה מזהוב למעלה שאתן פשוט ומה שיהיה מזהוב ולמטה עד חצי זהוב חצי פשוט. ומה שיהיה מחצי זהוב ולמטה עד פשוט שאתן פרוטה אחת. ומכל משוי של עצים שאקנה או יקנו לי שאתן פשוט. ומכל גדי שיקנו לי או אקנה שני פשוטין. ומכל דג שאקנה או יקנו לי שיהיה מזהוב ולמעלה שאתן לכל זהוב פשוט. ואם יזכני הבורא ית' להשיא בני ולראות חופתם שאצוה אותם שיתנו מכל מה שיקחו עם נשותיהם הן במעות הן בשוה זהוב מכל מאה זהובים. וכן אם יזכני השי"ת לבנים זכרים בשוה שאתן לכל בן שיהיה לי מה שיראה לפי מה שתשיג ידי באותו זמן.

ויותר על זה בכל שנה בין ראש השנה ויום הכפורים שאעשה חשבון ומה שיהיה לי יותר על שנה שעברה אחר ההוצאות שאתן ממנו העשור ואם לא אוכל לדקדק החשבון שאתן אותו באומד לפי מה שנראה לי. ואכלול זה העשור עם כל מה שיעלה באלה הדברים הנזכרים ויהיה הכל מונח ביחד לדבר מצוה לכל מה שיראה לי. ואם יראה לי ליתן אותו במקום שאפשר להרויח בו כדי לעשות ממנו דבר מצוה שיהיה הרשות בידי. וכל מה שכתבתי עלי מאלו העניינים הנזכרים לא אתחייב בהם אלא כל זמן שאהיה זכור מהם וכדי להזכר מהם קבלתי עלי לקרות אותם בשבוע אם אזכור.

ואני מצוה לבני ישמרם האל ויזכם לתורתו ולמצותיו שיקבלו עליהם מאלו הגדרים כל דבר שיכלו לעמוד בו שיצוו בהן לבניהם ובניהם לבניהם עד סוף כל הדורות. וכל הדוחק עצמו להשתדל ולהרבות בגדרים אלו תבא עליו ברכה:

וזה נוסח הצואה שצויתי אני שלמה הנזכר לבני ישמרם האל. שיתפלל כל אחד מהם ג' פעמים בכל יום ושישתדל שתהא תפלתו בכוונה. ושתהא בביה"מ או בבית הכנסת עם הצבור ושישתדל כל אחד מהם כל יכלתו לקיים הבתי כנסיות והבתי מדרשות וההקדשות שבנו והקדישו אבותינו ז"ל ואני ג"כ. ושישתדל כל אחד לעשות כמותם בענין שלא יפסק מעשה הטוב מהם כלל. ושיהיה לכל אחד מהם תמיד בביתו ספסל ועליו סופר או שנים מתלמוד או מאחד מחבוריו בענין שיפתח ספר בבואו לביתו ויקרא מה שיוכל לקרות ושיחייב עצמו לקרות באיזה ספר שירצה ארבעה שורות לפחות קודם שיאכל ושיהיה מחוייב לקרות בכל שבוע הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ושישלים בכל שבת שלש סעודות אם יוכל בפת ואם לאו בפירות.

ושיהיה תמיד ביישן ורחמן וגומל חסד כי באלו המדות נתפרסם זרע ישראל ושתהיה כוונתו ומחשבתו יומם ולילה לעבודת הבורא ית' ועשות מה שיוכל מצדקה וחסד כי זה ישאר לאדם מכל עמלו ושישתדל להנהיג עצמו במאכליו ומשתיו כפי יכולתו במה שכת'

רבינו משה ז"ל בפרק רביעי מהלכות דעות כדי שיתקיים בהם מקרא שכתוב צדיק אוכל לשובע נפשו ושיזהר שלא להזכיר שם שמים לבטלה ושיהיה משאו ומתנו באמונה ושישתדל שיהיה הין שלו צדק. ושיהיה מחוייב כל אחד מהם ללמד בניו תלמוד תורה וכל יכלתו ושישתדל שיהיה אחד מבניו תורתו אומנתו כל ימי חייו ושידריך בניו ואנשי ביתו בדרך ישרה ועבודת הבורא. וכל שיהיה מהם תורתו אומנתו שיתחייבו שאר זרעו לסייעו בכל יכלתם ולהשתדל ולהתעסק בממונו כדי שיוכל לעבור זמנו ולכלכל בניו ואנשי ביתו בכבוד ושיאהב גדולם לקטנם בבניו ושיכבד קטנם לגדלם כאביו בענין שיראה כל אחד מהם שהוא מזרע כשר ומהמשפח' שהוא ושיאהב ושיכבד לת"ח כדי שיזכה למה שאז"ל כל דרחי' רבנן הוו ליה בני רבנין. וכל דמוקיר רבנן הויין ליה חתני רבנן ושיהיה כל אחד מהם לקרות הצואה הזאת פעם אחת בשבוע ושישלים אותה ויקבל אותה עליו שיהא ג"כ מחוייב לצוות לבניו לקבל אותה עליהם ושיצוו לבניה' לקבל אותה ג"כ עליהם ובניהם לבניהם דור אחר דור עד סוף כל הדורות כדי לקיים מקרא שכתוב כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. ויתקיים בהם מקרא שכתוב ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. ובכל פעם שיקראו זאת הצואה שיקראו אלו שני אגרות הכתובים למטה ששיגר הר' משה בר נחמן ז"ל לבניו כדי להועיל מכל אותם ענינים שצוה בהם לבניו ויקרא ג"כ אלו הגדרים שקבלתי אני על עצמי כדי שיקיימו בהם מה שיוכלו לעמוד בו כי בקריאת כל אלו הדברים יהיה להם תועלת גדולה וצריך להשתדל לשים לבו עליהם בענין שיועילו לו. ואם ח"ו יארע שום מאורע לשום אחד מהם שימנעו בשבילו לקיים דבר מכל הכתוב למעלה שיהיה מחוייב באותו יום או למחרתו שלא ישתה יין או שיחסר דבר ממאכלו. או יתן צדקה לעניים בקנס על אותו המאורע בענין שישמור כל זה תמיד כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים ותהיה יראת ה' על פניהם לבלתי יחטאו כי יראת לחיים....

האגרת ששלח הר' רמב"ן ז"ל מארץ ישראל לברצילוני. שמע בני מוסר אביך....

וזאת האגרת ששלח הרב הנזכר בהיותו בארץ ישראל לקאשטילייא בהיות בנו עומד לפני המלך. כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסריך. יברכך וישמרך מן החטא ישמרך מן העונש. הנה אדונינו המלך דוד הוליד בן חכם ונבון אשר כמוהו לא היה לפניו ואחריו לא קם כמוהו והוא צוה לו לאמר ושמרת את משמרת ה' אלהיך ללכת בדרכיו ולשמור חוקותיו ומצותיו ומשפטיו ועדותיו כאשר צוה ככתוב בתורת משה עבדך למען תשכיל את כל אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם. ועוד אמר לו ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו ימצא לך ואם תעזבנו יזניחך לעד. ואתה בני תמדוד עצמך כנגד שלמה ותמצא כי אתה תולעת ולא איש רמש מרמש האדמה. ואעפ"כ אם תדרשנו יגדלך וממעלה מעלה יעלך ואם תעזבנו זרוק ועזוב אתה. בני הוי זהיר בק"ש שחרית וערבית ובתפלה שלשה פעמים ביום. ובני על אכילתך תברך לפניה ולאחריה כמשפט. בני על כל פנים תקרא הפרשה בכל שבת ושבת ויהיה לך חומש מדוקדק ויהיה עמך בכל אשר תלך ולא ימוש מפיך והגית בו יומם ולילה כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל.

בני השלך על ה' יהבך והדבר מוכן ומזומן לפניך תחשוב אותו רחוק ממך מאד. ודע כי אין פיך שלך ואין ידך בגבולך אלא הכל ביד האלהים לעשות תן לבך תמיד אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. ואם ה' יבננו שוא עמלו הורסיו בו. אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר. ואם ה' ישמור עיר חנם טרח שמר. ודע כי החכמים הראשונים השוו המלך והאשה שומר לעמוד בחצר באימה ובמוסר. ומן הבנים (בנות?) הזהר מאד לבלתי צא בעקבותם כלל. דע כי אלהינו שונא זמה הוא ולא מצא בלעם הרשע מקום להריע לישראל רק בבנות מואב שכל הזונה עם בנות העמים מחלל בריתו של אברהם אבינו שזו היא כוונת המילה ומוציא עצמו מכלל ישראל שהם עם אלהי אברהם. ונקרא מועל באלהים שנא' אנחנו מעלנו באלהינו ונשב נשים נכריות מעמי הארץ ונקרא אשם ויקם עזרא הכהן ויאמר אליהם אתם מעלתם ותושיבו נשים נכריות מעמי הארץ להוסיף על אשמת ישראל. ונקרא פושע שנא' כי הרבינו לפשוע בדבר הזה ונקרא בוגד ותועבה ומחלל קדשה ה' אשר אהב ומשגיא ומשניא עצמו לשמים שנא' בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב אשר הם המגישים מנחה ועובדים את השם הנכבד מדה כנגד מדה הוליד בנים לאלהים אחרים וה' צבאות יכרת אותו מהיות לו זרע עובד ה' הם היו פושעי ישראל בגופן והב"ה ישיב עליהם אופן. בני בכל עת תזכור אותי ותהיה דמות דיוקני לנגד עיניך לא תסור מלפניך. וכל דבר אשר ידעת בי שאני מואס אותו אל תאהב אתה לעשותו. עמי תמיד תהיה. שומר מצותי וחיה. יכון תמיד על שפתיך מקרא שכתוב גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך והאל הטוב והמטיב ירבה שלותיך. ויאריך בנעימים שנותיך ויגדל כבודך והודך כחפצך וכחפץ אביך זה ילדך משה בר נחמן ז"ל. תם ונשלם: